

УДК 338.48-44(1-21)(477)

DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL TOURISM IN DNIPROPETROVSK REGION**РОЗВИТОК ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ****Рымак Т. / Примак Т.Ю.***s.ph.-m.s. /к.фіз-мат.наук, доцент***Shulishova A. / Шулішова А.Д.***National University of Food Technologies, Kyiv, Str. Volodimirska, 68**Національний університет харчових технологій, м. Київ, вул. Володимирська, 68*

Анотація. У статті розглянуто питання взаємозв'язку індустриального туризму і промислової інфраструктури міст Дніпропетровської області, вивчено досвід іноземних країн в цій області, проаналізовано вплив індустриального туризму на сучасну містобудівну політику, надані рекомендації щодо реалізації ідеї втілення та розвитку індустриального туризму в Україні.

Ключові слова: Індустриальний туризм, промисловість, інфраструктура, імідж підприємства, стратегія, економічна доцільність.

Вступ. Останнім часом активізувалися наукові дослідження щодо розвитку туристичної галузі в Україні. Особливу увагу вітчизняні науковці приділяють традиційним напрямкам розвитку туристичної галузі, розрахунку вартості туристичного продукту та прогнозуванню туристичних потоків. В той же час, остається малодослідженою проблема можливостей та розвитку індустриального туризму, його взаємозв'язок з промисловою інфраструктурою великих міст Східної України. Саме тому є актуальним вивчення досвіду іноземних туристичних компаній в цій області та перспективи впливу індустриального туризму на сучасну містобудівну політику промислових мегаполісів України [4].

Основний матеріал. Стрімкий розвиток технологічного прогресу в ХХ столітті став поштовхом і для туристичного бізнесу, який почав освоювати нові напрямки туристичних маршрутів. Одним з таких напрямків є індустриальний туризм, завданням якого є дослідження різних територій, будівель та інженерних споруд виробничого або спеціального призначення. Головним завданням цього напрямку туризму є можливість отримання естетичного і психічного задоволення, а також задоволення дослідницького інтересу у туристів [7].

Об'єкти індустриального туризму - тіла та явища видобувної та переробної промисловості, що відображають, відтворюють, імітують розвиток ландшафту, пов'язаного з промисловою діяльністю людини та мають ту чи іншу пізнавальну цінність [2].

За походженням об'єкти індустриального туризму доволі різноманітні, але основоположне значення мають: промислові будівлі та споруди; техногенні форми рельєфу; машинне устаткування. В той же час об'єктами індустриального туризму можуть бути лише ті, які являють собою техногенну цінність та є надбанням індустриальної цивілізації [7].

Умовами формування та функціонування промислового туризму є: наявність індустриально-туристичних ресурсів; достатність розвитку

туристичної інфраструктури; достатній рівень сервісу; укомплектованість туристичної сфери висококваліфікованими кадрами; наявність туристичних підприємств, що організують індустріально-туристичні маршрути; достатній розвиток інформаційного забезпечення туристичного бізнесу; забезпечення повної безпеки туристів; змістовна рекламна кампанія та наявність інноваційних наукових розробок індустріально-туристичної тематики [1].

Індустріальний туризм, хоча й не посідає домінуючих місць на світовому туристичному ринку, проте за кордоном уже чітко зайняв певну нішу на туристичному ринку. Так екскурсії на підприємства видобувної промисловості, зокрема, в шахти, рудники, кар'єри відмічені на 4 континентах. Шахтний туризм поширений у Польщі (шахти Величка та Бохні), Швеції (залізрудні шахти м. Кірина), Естонії (сланцеві шахти Кохтла-Нимме), Норвегії (мідний рудник Ророс), Чехії (срібний рудник Кутна-Гора), Словаччині (золоторудна шахта Банска Штявница), Росії (в Хібінах, Солікамську, Воркуті), Чилі (мідний рудник Чукікамата), ПАР (алмазні шахти Кімберлі), Австралії (золоті шахти м. Теннант Крік) [7].

Спираючись на історичний аналіз науково-теоретичних джерел можна стверджувати, що першими, хто запровадили практику запрошувати туристів на підприємства, були американські компанії. У 1866 р. завод «Jack Daniel's» відкрив свої двері для зацікавлених туристів. За оцінками фахівців, на сьогодні в США майже не залишилось підприємств, які б не приймали туристів, адже таким чином вони підвищують свій статус соціально-орієнтованих об'єктів і забезпечують «відкритість» бізнесу для широкого загалу.

У Західній Європі промисловий туризм активно почав розвиватися наприкінці ХХ ст. Найбільше об'єктів було створено у Німеччині, Франції, Чехії, Нідерландах, Іспанії та Італії. За результатами досліджень Всесвітньої туристичної організації «UNWTO», 95% підприємств Західної та Північної Європи, Азії та США відкриті для туристів. В Україні процес становлення та організації промислових турів перебуває на початковій стадії розвитку і охоплює майже всі індустріальні регіони [6].

Дніпропетровська область - один із найбільших промислових регіонів України, у структурі промисловості якого переважають підприємства металургійної та машинобудівної індустрії. У регіоні діють понад 700 великих промислових підприємств, на яких працює близько 760 тис. осіб і їх діяльність спрямована на випуск товарів виробничого та споживчого призначення. На Дніпропетровщині виробляється близько 17-18% усієї промислової продукції України, за цим показником область посідає друге місце в Україні. Значна частина підприємств має вікову історію і складний технологічний процес [1].

На Дніпропетровщині є підприємства, які, за оцінками фахівців, належать до найбільших в Європі виробництв. Серед них можна виділити Нижньодніпровський трубопрокатний комбінат, систему кар'єрів Інгулецько-Криворізького району, марганцеворудні й феросплавні комбінати в м. Орджонікідзе та м. Нікополь, а також надсучасний металургійний комплекс «Інтерпайп» та ін. Слід зазначити, що останнім часом мешканці більшості регіонів України й іноземці все більше цікавляться екскурсіями на промислові

підприємства регіону. Зростання попиту на туристичні маршрути промислового призначення підтверджує тезу, що цей напрям відкриває нові можливості для туристичних фірм [5].

Проведений аналіз туристичної активності промислових підприємств регіону свідчить, що лише 8% з обстежуваних суб'єктів мають позитивний досвід в організації екскурсій для туристів на своїх виробничих майданчиках (табл. 1) [6].

За оцінками організаторів проекту «K12», які розпочали у 2013 р. молодіжну ініціативу «Дніпропетровськ - центр промислового туризму», дуже складно переконувати керівництво заводів у необхідності і економічній доцільності екскурсій. Багато керівників підприємств відразу ж відмовляються від пропозицій, а втім організатори проекту не втрачають надію зрештою переконати в доцільності заходів. Наприклад, основною причиною категоричної відмови директора металургійного заводу імені Петровського підтримати молодіжну ініціативу є неготовність підприємства: часті нещасні випадки, порушення техніки безпеки, технології виробництва. А проте можна сподіватися, що розпочата молодіжна ініціатива стане позитивним індикатором і стимулом для промислових підприємств покращити умови виробництва з метою подальшої «відкритості» для туристів [6].

Відкритість підприємств для відвідин українських та іноземних туристів слід розглядати як можливість ознайомити їх з технологічними процесами, експозиціями спеціалізованих індустриальних музеїв тощо [3]. Проте керівництву промислових підприємств слід враховувати й інші мотивації до «відкриття» підприємств для відвідувачів. По-перше, в умовах конкуренції екскурсії на виробництво - це сильний маркетинговий хід. Приймаючи гостей на території свого підприємства, власник має нагоду продемонструвати його потужність і потенціал, якість продукції, переваги перед конкурентами. По-друге, це підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Проведення екскурсій для широкого загалу туристів - це ще й можливість знайти потенційних інвесторів, оскільки серед «ділових туристів» здебільшого є топ-менеджери компаній, які займаються вивченням інвестиційно привабливих регіонів та об'єктів. По-третє, розвиток промислового туризму - ще один напрям збільшення дохідності підприємства. Для регіону промисловий туризм є вигідний: надходження до бюджету регіону залежать від продажів товарів та послуг, які потенційно збільшуються у разі залучення нових ділових партнерів на виробництвах, що є туристично-привабливими. Крім того, формується позитивний імідж регіону як на державному, так і на міжнародному рівні [3] (табл.2).

Для підприємств регіону процес формування іміджу соціально-орієнтованого виробництва шляхом перетворення його на об'єкт промислового туризму повинен стати складовою частиною стратегії інноваційного розвитку. Успішні міжнародні ТНК мають досить ефективні системи стратегічного планування, яке починається з прогнозування на 5-10, а в деяких метакорпораціях - на 25 років, особливо це стосується впровадження високих технологій [8].

Таблиця 1

Туристична активність підприємств Дніпропетровського регіону за галузевою ознакою

Галузь	Підприємства, на яких постійно проводять екскурсії	Підприємства, на яких екскурсії проводились декілька разів	Підприємства, на яких екскурсії взагалі не проводяться
Добувна промисловість		- «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат» - «Суша Балка» - «Вільногірський гірничо-металургійний комбінат»	- «Ерлан» - «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» - «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»
Машинобудування			- «ДЕВЗ» - «ДніпроТяжМаш» - «ДСЗ» - «ДніпроТяжБумМаш» - «Дніпропетровський агрегатний завод» - «ДКЗ» - «Дніпропетровський завод прокатних валків» - «АлюМаш» - «Дніпропетровський приладобудівний завод» - «Синельниківський ресорний завод» - «Дніпропресс»
Металургія	- Інтерпайп НИКО-ТЮБ - Інтерпайп СТАЛЬ - Інтерпайп НМТЗ	- Дніпродзержинський металургійний комбінат	- Інтерпайп ВторМет
Харчова промисловість	- «Агро-Союз» (молочне виробництво) - Кондитерська фабрика «АВК»		- Дніпропетровський завод «Олейна» - Дніпропетровський комбінат харчових концентратів - Дніпровський крохмалопаточний комбінат - «Тотал» - Дніпропетровський пивоварний завод «Дніпро»
Хімічна промисловість			- «Полифарб» - «Інтеркерама»
Інші галузі			- Виробництво м'яких іграшок «Детство» - Виробництво м'яких іграшок «Twins-toys» - Виробництво шпалер «Вініл» - Виробництво меблів «Меблі Прогрес»

Джерело: [6]

Таблиця 2

Переваги розвитку промислового туризму в регіоні

Для підприємств	Для туристів	Для регіону
Стимулювання збільшення продажів продукції	Отримання нових знань, емоцій, вражень тощо	Залучення інвестицій
Залучення інвестицій	Альтернатива стандартному відпочинку	Додаткові надходження до бюджету
Формування позитивного іміджу на державному та міжнародному рівнях	Придбання товарів безпосередньо у виробника	Підвищення туристичної привабливості регіону
Реклама виробництва	Лояльна цінова політика промислових турів	
Залучення нових кваліфікованих працівників	Потенційне працевлаштування	Знайомство з промисловим потенціалом регіону
Додатковий прибуток	Підвищення довіри до виробника	
Довіра споживачів	Потенційне співробітництво	Стимулювання розвитку інфраструктури
Формування корпоративної культури	Обмін досвідом	Збільшення кількості робочих місць Підвищення іміджу регіону
Співробітництво з іншими підприємствами		
Обмін досвідом		

Джерело: [6]

Висновки. Перетворення промислового комплексу в туристичний об'єкт стимулює поліпшення корпоративного клімату, більш того, в такому випадку зростає мотивація робітників. Промисловий туризм краще будь-якої реклами, адже, побачивши на власні очі якісний процес виробництва, турист стає більш лояльним до виробника певної групи товарів та послуг. Ефективна реклама промислового підприємства, яка не потребує фінансових витрат - це дієвий засіб додаткового прибутку і все це поєднує в собі промисловий туризм. Велика кількість вітчизняних та зарубіжних туристів готові платити кошти, аби на власні очі побачити процес виробництва. Не тільки виробництво товарів, а й виробництво послуг можна перетворити на шоу для туристів без шкоди для виробничого процесу. У практиці міжнародних компаній розроблені різні форми організації екскурсій для туристів, які доцільно вивчати та адаптувати для українських підприємств.

Література

1. Афанасьев О.Є. Промисловий туризм на Дніпропетровщині: напрями, перспективи та досвід використання / О.Є. Афанасьев // Минуле, сучасне та майбутнє туризму Дніпропетровщини : матеріали обласної відкритої туристсько-краєзнавчої конференції. – Дніпропетровськ : ДДЮЦМС, 2006. – С. 88–90.
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування / О.О. Бейдик. – К. : КНУ, 2001. – 397 с.
3. Зуева Ю. Индустриальный туризм и городские исследования / Ю. Зуева

[Электронный ресурс]. – Режим доступа :
tourlib.net/statti_tourism/industrial_tourism.htm.

4. Кулеш В.Г. Перспективи розвитку промислового туризму в світі та Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://tourlib.net/statti_ukr/kulesh2.htm.

5. Матеріали інформаційного сайту «PR и event-сопровождение ИНТЕРПАИП СТАЛЬ» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mainstream.ua>.

6. Мешко Н.П., Карплюк К.В. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». - 2015. - Вип.7. - С.40-47.

7. Пацюк В.С. Індустріальний туризм і перспективи його розвитку в Україні / В.С. Пацюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://tourlib.net/statti_ukr/pacjuk2.htm.

8. Таушканова А. Особенности организации развития индустриального туризма // А. Таушканова И. Гизатова // Матеріали І Міжнародного науково-практичного форуму ; редкол.: Я.В. Шрамко, В.Л. Казаков та ін. – Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов.

Abstract. *The article deals with the issue of the interconnection of industrial tourism and industrial infrastructure of Dnipropetrovsk region cities, the experience of foreign countries in this area was studied, the influence of industrial tourism on modern city-planning policy was analyzed, recommendations on implementation of the idea of implementation and development of industrial tourism in Ukraine were given.*

Key words: *Industrial tourism, industry, infrastructure, the image of the enterprise, strategy, economic feasibility.*

References:

1. Afanasyev O.E. Industrial tourism in the Dnipropetrovsk region: directions, perspectives and experience / O.E. Afanasyev // Past, contemporary and future of tourism in Dnipropetrovsk region: materials of the regional open tourism-local lore conference. - Dnipropetrovsk: DDYTSMS, 2006. - P. 88-90.

2. Beydik O.O. Recreational and tourist resources of Ukraine: methodology and methods of analysis, terminology, zoning / O.O. Baseball - K.: KNU, 2001. - 397 p.

3. Zueva Yu. Industrial Tourism and Urban Studies / Yu. Zueva [Electronic resource]. - Access mode: tourlib.net/statti_tourism/industrial_tourism.htm.

4. Kulesh V.G. Prospects for the development of industrial tourism in the world and Ukraine / [Electronic resource]. - Access mode: http://tourlib.net/statti_ukr/kulesh2.htm.

5. Materials of the information site "PR and event-escort INTERPAIP STEEL" [Electronic resource]. - Access mode: <http://mainstream.ua>.

6. Meshko N.P., Karplyuk K.V. Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series "World Economy and International Economic Relations". - 2015 - Issue 7 - C.40-47.

7. Patsyuk VS Industrial tourism and prospects of its development in Ukraine / VS Rat [Electronic resource]. - Access mode: http://tourlib.net/statti_ukr/pacjuk2.htm.

8. Towshkanova A. Features of the organization and development of industrial tourism // A. Taushkanova I. Gizatova / Materials of the International Scientific and Practical Forum; rare: Ya.V. Shramko, VL Kazakov and others. - Kryviy Rih: View. R.A. Kozlov, 2013. - 228 pp. 2013. – 228 c.

Науковий керівник: к.фіз.-мат.наук, доцент Примак Т.Ю.

Стаття відправлена: 20.01.2018 г.

© Шулішова А.Д., Примак Т.Ю.